

УДК 351

DOI: 10.35432/tisb302023318988

Дмитро Тишко

к.мед.н., доцент

доцент кафедри ортопедичної стоматології

Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

<https://orcid.org/0000-0003-4271-0812>e-mail: prost.dent@ntnu.ua

ТИПОЛОГІЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ЯК ОБ'ЄКТУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ (ПОЧАТОК)

У сучасному світі глобалізація та інтеграція міжнародних ринків створюють нові можливості для розвитку країн, зокрема у сфері медичних послуг. Медичний туризм стає важливим елементом не лише економічного зростання, але й підвищення конкурентоспроможності держави на світовій арені. Багато країн уже усвідомили стратегічний потенціал цієї галузі та впроваджують політики, спрямовані на її розвиток.

Мета статті полягає в дослідженні медичного туризму з огляду на об'єкт державної політики. В процесі аналізу наукової літератури, було встановлено, що питання сутності та класифікації медичного туризму піднімалися в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, однак, більшість підходів не передбачають міждисциплінарних та міжсистемних властивостей, що є важливим для формування та реалізації державної політики в досліджуваній сфері. Класифікація, групування та систематизація є ключовими методами, що дозволяють детально вивчити медичний туризм як об'єкт наукового дослідження та державного регулювання. Зважаючи, що медичний туризм в першу чергу асоціюють із видом туризму було встановлено, що необхідним є виявлення його місця в загальній класифікації туризму, що досліджувалася в різних наукових джерелах. Автором було розглянуто найбільш комплексні підходи до класифікації туризму та визначено місце в них медичного туризму, що в подальшому дозволить виявити його властивості в першу чергу як специфічного виду туризму, а в подальшому обґрунтувати його комплексний міжсистемний зміст.

Зокрема в статті проаналізовано туризм за такими класифікаціями: економічні підходи до класифікації туризму; багаторівнева класифікація за широким спектром типів, видів та категорій туризму; розглянуто класифікацію туризму, що характеризує його мету та індивіда, що обрав той чи інший туристичний продукт; розглянуто класифікацію спеціалізованого туризму, який пропонують здійснювати за метою, також пропонують класифікувати туристичні ресурси; класифікація туристичних подорожей в контексті використання різних видів транспорту; багаторівнева класифікація туризму, яка передбачає виділення туризму за формами та видами, охопленням територій, терміном поїздки, сезонністю та інтенсивністю, формою організації та обслуговування; правова класифікація туризму; особливості формування класифікаційних ознак туризму як виду економічної діяльності.

Систематизація різноманітних класифікаційних ознак туризму, дозволить розробити багаторівневу класифікацію, яка дасть змогу точно визначити місце та роль медичного туризму.

Ключові слова: туризм, медичний туризм, типологія туризму, класифікація туризму, об'єкт державної політики.

Dmytro Tyshko

*Candidate of Medical Sciences, Docent,
Associate Professor of the Department of Orthopaedic Dentistry,
Bogomolets National Medical University
<https://orcid.org/0000-0003-4271-0812>
e-mail: prost.dent@nmu.ua*

TYOLOGY OF MEDICAL TOURISM AS AN OBJECT OF STATE POLICY (BEGINNING)

In the modern world, globalization and integration of international markets create new opportunities for the development of countries, in particular in the field of medical services. Medical tourism is becoming an important element not only of economic growth, but also of increasing the competitiveness of the state on the world stage. Many countries have already realized the strategic potential of this industry and are implementing policies aimed at its development.

The purpose of the article is to study medical tourism from the perspective of the object of state policy.

In the process of analyzing the scientific literature, it was found that the issues of the essence and classification of medical tourism were raised in the works of domestic and foreign scientists, however, most approaches do not provide for interdisciplinary and intersystem properties, which is important for the formation and implementation of state policy in the studied area.

Classification, grouping and systematization are key methods that allow for a detailed study of medical tourism as an object of scientific research and state regulation.

Considering that medical tourism is primarily associated with a type of tourism, it was found that it is necessary to identify its place in the general classification of tourism, which was studied in various scientific sources. The author considered the most comprehensive approaches to the classification of tourism and determined the place of medical tourism in them, which will further allow to identify its properties primarily as a specific type of tourism, and subsequently substantiate its complex intersystem content. In particular, the article analyzes tourism according to the following classifications: economic approaches to the classification of tourism; multi-level classification according to a wide range of types, types and categories of tourism; considered the classification of tourism, which characterizes its purpose and the individual who chose this or that tourist product; considered the classification of specialized tourism, which is proposed to be carried out by purpose, also proposed to classify tourist resources; classification of tourist trips in the context of the use of various types of transport; multi-level classification of tourism, which provides for the allocation of tourism by forms and types, coverage of territories, duration of the trip, seasonality and intensity, form of organization and service; legal classification of tourism; features of the formation of classification features of tourism as a type of economic activity.

Systematization of various classification features of tourism will allow developing a multi-level classification that will allow to accurately determine the place and role of medical tourism.

Keywords: tourism, medical tourism, typology of tourism, classification of tourism, object of state policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Важливою складовою наукового дослідження є формування комплексного бачення об'єкту, його змісту та властивостей, що є основою формування теоретичного підґрунтя дослідження та нового наукового знання. Медичний туризм є досить новим феноменом соціально-економічних відносин, що має глобальне значення. Дане соціально-економічне поняття має міждисциплінарний характер та охоплює сукупність наук,

а також характеризується міжсистемними зв'язками. Адже, «класифікація туризму має велике наукове і практичне значення. Дозволяючи упорядкувати знання і глибше пізнати суть та стан туристичного господарства, вона служить основою для розробки цільових і регіональних програм з використанням елементів національної культури, галузевих економічних нормативів, для різностороннього розвитку територій, захисту екосистем, ефективного стимулювання традиційних місцевих промислів, вирішення проблем підвищення життєвого рівня населення. Класифікація туризму дає можливість з більшою точністю визначити місце туристичної галузі серед інших галузей економіки, розрахувати внесок, який може забезпечити туризм у виробництві ВВП, а отже, більш цілеспрямовано підходити до створення ефективних систем управління економікою в цілому і туристичною діяльністю, зокрема» [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання сутності та класифікації медичного туризму піднімалися в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: В.С. Ковешніков, О.С. Ліфіренко, Н.М. Стукальська, Lunt N., Smith R., Exworthy M., Green S., Horsfall D., Mannion R., І.М. Писаревського, С.О. Погасій, І.Б. Андренко, М.М. Покоłodна, І.В. Сегеда, В.В. Джинджоян, Г.А. Богатирьова, М.Г. Головань, Г.О. Горіна, О.П. Літвінова-Головань, Т.С. Коптєва, К.В. Снігур, Л.В. Марценюк, О.М. Перепелюк, М.В. Семенова, О.О. Колесник.

Віддаючи нелажне науковим доробкам вчених необхідно зазначити, що більшість підходів не передбачають міждисциплінарних та міжсистемних властивостей, що є важливим для формування та реалізації державної політики в досліджуваній сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження медичного туризму з огляду на об'єкт державної політики. Важливим методом дослідження, що дозволяє виявити особливості медичного туризму як об'єкта дослідження та об'єкта державної політики є класифікація, групування та систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. «Сучасні реалії вимагають швидкої адаптації та гнучкості до тенденцій, що відбуваються на всіх рівнях розвитку економіки. Туризм як потенційний ресурс у розвитку економіки країни має позитивну тенденцію в задоволенні попиту на туристичні послуги. Однак, як предмет вивчення являється складним і не до кінця дослідженим феноменом ХХІ ст. Одним із актуальних запитань у вивченні даного явища є побудова адекватної та розгорнутої системи класифікації видів туризму, яка б використовувалася як теоретиками, так і практиками у туристичному бізнесі» [6].

Класифікація туризму є важливою для ідентифікації його властивостей, напрямів розвитку та сучасних рис. «З метою задоволення різноманітних потреб споживачів, ефективного стратегічного планування, а також більш ґрунтовного аналізу функціонування туристичної індустрії, сферу туризму й подорожей поділяють на види. Проте, різні дослідники використовують індивідуальні підходи до виокремлення видів туризму та їх класифікації. Крім того, з розвитком сучасних тенденцій на ринку послуг туристична індустрія також зазнає трансформацій: відбувається зміна популярності різних видів туризму, виокремлення й поява нових. Наукові дослідження мають вчасно реагувати на потреби туристичної індустрії для формування відповідних державних та бізнес-моделей стратегій розвитку» [13].

«Туризм як предмет дослідження є складним і ще не до кінця вивченим феноменом, незважаючи на те, що в практиці економічної діяльності він займає сьогодні все більш чільне місце і має тенденцію до поступового стійкого зростання. Одним з найважливіших завдань осмислення цього феномену є побудова адекватної та розгорнутої системи класифікації, яка могла б бути використана як теоретиками, так і практиками туристського бізнесу. На

теперішній час існує безліч підходів до класифікації в сфері туризму: це і міжнародні класифікації суб'єктів туристської діяльності, засобів розміщення, видів туристського споживання, споживачів туристичних послуг, і класифікації туристських ресурсів, туристських дестинацій, послуг, які надаються туристам, і багато інших класифікацій. У застосовуваних у сфері туризму класифікаціях задіяні різні підстави, принципи і критерії. Вони використовуються як на міжнародному, так і на національних рівнях, що в результаті призводить до існування значних різноманітних підходів і систем типологізації об'єктів, суб'єктів, ресурсів, видів діяльності в сфері туризму. При різноманітності класифікацій, що використовуються сьогодні в системах управління туристською діяльністю, слід вказати на те, що це одна з малодосліджених проблем, що вимагає подальшого методологічного опрацювання. Існуюча "класифікаційна різноманітність" актуалізує необхідність пошуку та закріплення принципів, які можуть бути покладені в основу класифікації соціально-економічних процесів (у найширшому сенсі), що відбуваються в сфері туризму. Пошук методологічних основ класифікації в туризмі повинен базуватися на усвідомленні туризму, насамперед, як цілісного суспільного економічного явища і процесу, який можна розглядати через призму його окремих складових, а також як широкої сфери економічної, господарської та споживчої діяльності, що і дозволить виділити базові класифікаційні підстави» [4].

Зважаючи, що медичний туризм, в першу чергу, асоціюють із видом туризму є необхідність виявлення його місця в загальній класифікації туризму, що досліджувалася в різних наукових джерелах ([3], [16], [14], [9], [10], [7], [8], [6], [2], [13]). Розглянемо найбільш комплексні підходи до класифікації туризму та визначимо місце в них медичного туризму, що дозволить виявити його властивості, в першу чергу, як специфічного виду туризму, а в подальшому обґрунтувати його комплексний міжсистемний зміст. Економічні підходи до класифікації туризму наведені в дослідженні В.С. Ковешнікова, О.С. Ліфіренко, Н.М. Стукальської, що передбачають наступні класифікаційні ознаки типів туризму (табл. 1)

Таблиця 1

Класифікація туризму за В.С. Ковешніковою, О.С. Ліфіренко, Н.М. Стукальською

Види туризму пов'язані з перетинанням туристом державних кордонів країни проживання і країн відвідування			
- міжнародний	- національний	- в межах країни	- внутрішній
Залежно від основної потреби, зумовлюючої туристську подорож			
- медичний	- рекреаційний	- заняття за інтересами	- етнічний
- побутовий	- історичний	- спортивний	- пізнавальний
- діловий	- конгресовий	- подієвий	- ностальгійний
- оздоровчий	- культовий	- самодіяльний	- транзитний
Залежно від способу пересування			
- автомобільний		- залізничний	- авіаційний
- водний		- велосипедний	- піший
Залежно від засобів розміщення туристів			
- готелі		- мотелі	- кемпінги
- туристичні села		- турбаза	- пансіон
За складом групи (масовості)			
- масовий		- індивідуальний	- сімейний
- молодіжний		- дитячий	- клубний
За видом туристичної послуги			
<i>за рівнем споживаності</i>		<i>за обсягами послуги</i>	
- повністю споживані	- частково споживані	- основні	- допоміжні
<i>за дестинацією</i>		<i>за цілями туристичної послуги</i>	
- цільові	- інфраструктурні	- базові	- додаткові
			- супутні

Запропонована вченими класифікація характеризує як власне туристичну діяльність, так і діяльність туристичних агентів та власне туристичну послугу. Варто зазначити, що медичний туризм займає особливе місце в даній класифікації. Зокрема, як окремий тип туризму медичний туризм передбачений в класифікаційній ознаці – залежно від основної потреби, зумовлюючої туристичну подорож. В даному випадку це отримання певної медичної послуги. Крім того, медичний туризм варто визначити в наступних ознаках: по-перше, в частині перетинання кордону, медичний туризм може бути як міжнародний, так і внутрішній; по-друге, спосіб пересування при медичному туризмі не є обмеженим, однак в більшості випадків це авіаційний, автомобільний та залізничний; по-третє, розміщення туристів може відбуватися як в готелях, так і власне в закладах охорони здоров'я, що потребує доповнення даної класифікації; по-четверте, медичний туризм зважаючи на його особливості є індивідуальним. Характеризуючи туристичну послугу щодо медичного туризму, то вона в більшій мірі має наступні властивості: основна, повністю споживана, цільова та може бути як базовою, так і додатковою та супутньою.

В праці І.М. Писаревського, С.О. Погасій, І.Б. Андренко, М.М. Покоłodна, І.В. Сегеда [12] пропонується багаторівнева класифікація туризму (табл. 2).

Таблиця 2

**Класифікація туризму за І.М. Писаревським, С.О. Погасієм, І.Б. Андренко,
М.М. Покоłodною, І.В. Сегедою [12]**

За типом туризму			
- внутрішній		- в'їзний	
		- виїзний	
За категоріями			
- туризм у межах країни (внутрішній + в'їзний)		- національний туризм (внутрішній + виїзний)	
		- міжнародний туризм (в'їзний + виїзний)	
За формами			
- індивідуальний		- груповий	
За видами			
<i>За способом організації</i>		<i>За тривалістю</i>	
- організований	- неорганізований	- короткостроковий	- довгостроковий
<i>За інтенсивністю туристського потоку</i>		<i>За джерелами фінансування</i>	
- постійний	- сезонний	- комерційний	- соціальний
За метою подорожі			
- рекреаційний	- лікувальний	- пізнавальний	- діловий
- релігійний	- етнічний	- спортивний	- інший
За способом пересування			
- залізничний	- водний	- авіаційний	
- автобусний	- автомобільний	- мотоциклетний	
- велосипедний	- пішохідний	- інший	
За віком туристів			
- дитячий	- молодіжний		
- для осіб середнього віку	- для осіб похилого віку		

Зазначена класифікація визначає широкий спектр типів, видів та категорій туризму. Медичний туризм визначається як лікувальний за класифікаційною ознакою та метою подорожі. За іншими класифікаційними ознаками можна також ідентифікувати медичний туризм, зокрема:

по-перше, за типом, може бути внутрішній, проте в більшості випадків в'їзний для країни призначення та виїзний для країни відправлення;
 по-друге, за формами зазвичай індивідуальний;
 по-третє, за способом організації може бути організований, якщо пацієнт користується послугами туристичних агентів та неорганізований, якщо їде на лікування самостійно;
 по-четверте, за тривалістю медичний туризм може бути як довгостроковим, так і короткостроковим, що залежить від медичних послуг;

по-п'яте, за джерелами фінансування в більшості випадків медичний туризм класифікується як комерційний, проте в окремих випадках певні медичні послуги за кордоном можуть фінансуватися державою, що буде вкрай важливим для реабілітації військовослужбовців;

по-шосте, спосіб пересування може бути різним, окрім велосипедного, пішого;

по-сьоме, вікового обмеження щодо медичного туризму не існує, адже медичними послугами за кордоном можуть скористатися особи будь-якого віку, навіть діти. Варто зазначити, що не можливо охарактеризувати медичний туризм за такою класифікаційною ознакою як інтенсивність туристичного потоку, адже сезонності та постійності спостерігати не можливо. Проте, якщо мова йде про країну призначення, то є певні центри медичного туризму, які постійно приймають пацієнтів, зокрема Ізраїль, Туреччина, Німеччина та інші.

Характеризуючи діяльність туристичних підприємств та властивості туристичного продукту вітчизняний вчений В.В. Джинджоян [1] пропонує специфічну класифікацію туризму, що характеризує його мету та індивіда, що обрав той чи інший туристичний продукт. Детальна характеристика видів туризму за В.В. Джинджояном [1] представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Класифікація туризму за В.В. Джинджояном [1]

Вид	Характеристика
Романтичний туризм	поїздки, спрямовані на задоволення соціальних потреб туристів. У них бере участь пара, яка бажає насолоджуватися романтичним проведенням часу.
"Мандрівний" туризм	поїздки, в яких туристи прагнуть максимізувати час насолоди природою, вивчати культуру, традиції, звичаї, купувати життєвий досвід, розширювати коло спілкування тощо.
Дружній туризм	тури, призначені для груп, що включають від 2 до 25 осіб різного віку. Вони можуть бути як друзями і знайомими, так і взагалі не знайомими один з одним. Відпочинок планується і організовується самими учасниками або турфірмою. Туристи прагнуть до участі в спільних заходах. Такі поїздки підходять не тільки для відпочинку, ознайомлення з природою і культурою, але і для зміцнення дружніх контактів, розширення соціальних зв'язків, знайомства з новими людьми тощо.
Сімейний туризм	поїздки для сімей. Беруть участь у них родичі різного віку (діти з батьками і (або) бабусями і дідусями) або група сімей. Для них основною потребою є безпечний і комфортний відпочинок, також важливі соціальні умови.

Діловий туризм	вид туризму, який близький до концепції MICE (від англ. Meetings – Incentives – Conferences – Exhibitions), коли клієнти здійснюють поїздки в ділових цілях (для укладення угод, зустрічей з партнерами, участі у виставках, конференціях, зборах, дослідницьких заходах, ознайомлення з ринком, виконання проектів в іноземних філіях, навіть створення мистецьких проектів тощо). Споживачами цього виду туристичного продукту можуть бути група, делегація і одна людина. Клієнти в цьому випадку зазвичай прагнуть до розширення соціальних зв'язків і особливо звертають увагу на потребу у повазі.
Туризм "за інтересами"	споживачами туристичних продуктів такого виду можуть бути групи паломників або захоплені люди, які беруть участь у будь-яких подіях. У поїздках вони відвідують модні покази, музичні шоу, заходи релігійної, благодійної, спортивної спрямованості, займаються шопінгом тощо.

Представлена класифікація туризму, в більшій мірі характеризує потреби туристів та їхні вподобання в залежності від віку, сімейного стану, потреби в комфорті, відношенні до природи та пригод. Проте навіть за ознакою мети туристичної подорожі дана класифікація є не повною, адже не виділено медичний, релігійний та інші види туризму. Крім того, не усі визначені види туризму відповідають одній ознаці, що визначає дискусійність такого підходу та неможливість його використання для цілей державної політики чи управління туристичною компанією.

Богатирьова Г.А., Головань М.Г., Горіна Г.О., Літвінова-Головань О.П., Коптева Т.С., Снігур К.В. досліджуючи спеціалізований туризм визначали його зміст та властивості. «Спеціалізований туризм – це система видів туризму, які визначені окремими сегментами, в основу виділення яких поставлена певна мета подорожі, а сама мандрівка вимагає спеціальної організації та відповідних туристичних ресурсів. Спеціалізований туризм, щоб підтвердити своє право на існування, має виконувати відповідні суспільні функції:

- пізнавальну, яка дає можливість одержувати спеціальні знання, наприклад, релігійний туризм – щодо сакральних об'єктів (природних та рукотворних), святинь, обрядів тощо;

- економічну, що дає можливість урізноманітнювати ринок попиту та пропозиції, створювати нові робочі місця, отримувати прибутки та віднаходити кошти на охорону об'єктів (релігійних, етнографічних, природних, технічних), що задіяні та використовуються в спеціалізованих турах;

- соціокультурну, що збагачує ментальність і культуру населення, сприяє відродженню забутих традицій та обрядів, релігійних культів тощо), особливо це стосується таких спеціалізованих видів туризму як релігійний, етнографічний, подієвий;

- рекреаційну та оздоровчу, яка допомагає людям під час спеціалізованих подорожей не тільки одержувати нові враження, але й використовуючи унікальні властивості відповідних природних ресурсів (бальнеологічних, кліматичних тощо), лікувати певні захворювання;

- виховну, що дозволяє загартовувати тіло та дух (такі види спеціалізованого туризму як спортивний, екстремальний, альпінізм, спелеотуризм), толерантно ставитися до вірувань,

обрядів та культів інших релігій (релігійний, етнографічний, джайлоо-туризм), дбайливо ставитись до охорони природи (екологічний, сільський)» [15].

Класифікацію спеціалізованого туризму автори пропонують здійснювати за метою, також пропонують класифікувати туристичні ресурси (табл. 4)

Таблиця 4

Класифікація спеціалізованого туризму за Богатирьовою Г.А., Головань М.Г., Горіною Г.О., Літвінова-Головань О.П., Коптевою Т.С., Снігур К.В. [15]

Класифікація туризму за головною метою подорожі				
- пізнавальний	- діловий	- релігійний	- рекреаційний	- промисловий
- івентивний	- екзотичний	- гастрономічний	- екстремальний	- культурний
- етнічний	- спортивний	- навчальний	- екологічний	- пригодницький
Класифікація туристичного ресурсу				
<i>Класифікація природних ресурсів</i>				
- водні	- лісові	- орографічні	- ландшафтні	
- кліматотерпевтичні		- флоро-фауністичні	- бальнеологічні	
<i>Класифікація подієвих туристичних ресурсів</i>				
- релігійні	- політичні	- історичні	- спортивні	
- природні явища		- громадські	- мистецькі	
<i>Класифікація технологічних туристичних ресурсів</i>				
- технічні	- інформаційні	- інноваційні	- рекламні	- управлінські
<i>Класифікація суспільних туристичних ресурсів</i>				
- архітектурні	- археологічні	- культурологічні	- паркові	- технологічні

Зазначений підхід до спеціалізованого туризму є досить важливим з точки зору вивчення медичного туризму як одного із видів. Хоча автори й не визначають медичний туризм як вид спеціалізовано, проте в подальшому дають характеристику такого виду туризму як лікувально-оздоровчий, що включає в себе медичний. Важливою є також класифікація туристичних ресурсів, які визначають перспективу розвитку певного виду спеціалізованого туризму. Зокрема, якщо мова йде про лікувально-оздоровчий туризм то важливими є власне природні ресурси, які автори класифікують наступним чином: водні, лісові, орографічні, ландшафтні, кліматотерпевтичні, флоро-фауністичні, бальнеологічні. Важливими з точки зору розвитку медичного туризму є технологічні туристичні ресурси, особливо що стосується технічних, інноваційних та інформаційних. Адже, саме від зазначених ресурсів залежить якість та ефективність медичних послуг. Звичайно, для медичного туризму важливі сукупність туристичних ресурсів, проте якість та ефективність медичної послуги є пріоритетом у виборі туристичного продукту досліджуваного виду туризму.

Марценюк Л.В. пропонує класифікувати туристичні подорожі в контексті використання різних видів транспорту. Так автор розробив комплексну класифікацію, що враховує специфіку транспорту та транспортної інфраструктури (табл. 5).

Таблиця 5

Класифікація спеціалізованого туризму за Л.В. Марценюк [9]

Авіаційний туризм	
<i>Чартерний</i>	<i>Оглядовий</i>
- використовується тільки для доставки туристів у міста відпочинку на різні континенти	- використовується для проведення оглядових екскурсій
- потребує трансфери для доставки туристів в аеропорт, готель і в зворотньому напрямку	- відпочинок уночі в готелях, малих архітектурних формах та на природі, у наметах та інше
- використовуються літаки чартерних рейсів з	- термін подорожі залежно від маршруту

салонами VIP та економ класів	
- цінова політика на різні смаки	- цінова політика на різні смаки
- термін подорожі до 11 годин з можливими пересадками	- комфорт від екстремального до 3-5 зірок
Автомобільний туризм	
<i>Трансферні перевезення</i>	<i>Материковий туризм</i>
- використовується для поїздок в готелі, аеропорти та вокзали	- використовується для туристичних подорожей в межах України та країн Європи
- термін подорожі до 4-х годин	- термін подорожі до 14 днів
- комфорт на різні смаки	- комфорт на різні смаки
- цінова політика: оплата входить до вартості основного туризму	- цінова політика відповідає 2-3 зіркам
	- відпочинок вночі у готелях, інколи в комфортабельних автобусах
<i>Оглядовий</i>	<i>Самодіяльний</i>
- використовується для поїздок на екскурсії, в магазини, міста відпочинку та ін.	- використовується для поїздок власними видами транспорту на екскурсії та міста відпочинку
- термін подорожі залежить від маршруту	- термін подорожі за власним бажанням
- цінова політика: поїздка оплачується додатково	- відпочинок уночі у готелі, кемпінгу або спеціальних зупинках
- комфорт на різні смаки	- комфорт на різні смаки
Залізничний туризм	
<i>Круїзний</i>	<i>Оглядовий</i>
- для подорожей в межах материка	- для оглядових поїздок
- відпочинок вночі в поїзді та готелі	- відпочинок вночі у готелі
- термін подорожі до 14 днів	- термін подорожі 1 доба
- комфорт максимальний	- комфорт на різні смаки
- цінова політика 4 та 5 зірок	- цінова політика 2-4 зірок
<i>Трансферні перевезення</i>	<i>По вузьким коліям</i>
- використовується для поїздок до міст відпочинку, на вокзали та у аеропорти	- відпочинок уночі в готелі
- поїздка оплачується додатково	- термін подорожі 3-7-14 днів
- комфорт на різні смаки	- комфорт на різні смаки
	- цінова політика 3-5 зірок
Морський туризм	
<i>Круїзний</i>	<i>Оглядовий</i>
- використовується для туристичний подорожей у межах земної кулі	- використовується для поїздок на екскурсії, міста відпочинку та інше
- відпочинок уночі на пароплаві та в готелях	- відпочинок вночі у готелях
- термін подорожі до 180 днів	- термін подорожі залежить від маршруту
- комфорт на різні смаки	- комфорт на різні смаки
- цінова політика 4 та 5 років	- цінова політика 1-4 зірок
Річковий туризм	
<i>Круїзний</i>	<i>Оглядовий</i>
- використовується для туристичних подорожей у межах басейнів великих та середніх річок різних країн світу	- використовується для поїздок на екскурсії, міста відпочинку та інше
- відпочинок вночі на пароплаві та в готелях	- відпочинок вночі у готелі
- термін подорожі до 14 днів	- термін подорожі залежно від маршруту
- комфорт на різні смаки	- комфорт на різні смаки
- цінова політика 3 та 5 зірок	- цінова політика 1-4 зірок

Представлена класифікація туризму в більшій мірі відповідає розважальними цілям,

проте окремі питання можуть стосуватися і медичного туризму, особливо в сфері медицини, а саме пластичної хірургії та інших напрямків, що стосуються краси. Основними видами транспорту, якими може скористатися турист, що замовив послугу медичного туризму є авіаційний, якщо мова йде про далекі відстані та різні материки і континенти; залізничний та автомобільний, якщо мова йде про невеликі відстані.

Багаторівнева класифікація туризму представлена в праці О.М. Перепелюк [11], яка передбачає виділення туризму за формами та видами, охопленням територій, терміном поїздки, сезонністю та інтенсивністю, формою організації та обслуговування. В таблиці 6 представлено зазначену класифікацію.

Таблиця 6

Класифікацію туризму за О.М. Перепелюк [11]

За формою організації			
- індивідуальний	- індивідуально-груп.	- груповий	- сімейний
За охопленням територій			
- місцевий	- далекий	- транзитний	- регіональний
- внутрішньорегіональний	- міжрегіональний	- навколосвітний	
- міжконтинентальний	- внутрішньоконтинентальний	- прикордонний	
За терміном поїздки			
- короткостроковий	- вікенд-туризм	- тривалий	- нічний
За сезонністю та інтенсивністю			
- зимовий	- літній	- міжсезонний	- постійний
- сезонний			
- сезон пік	- сезон високий	- сезон низький	- сезон мертвий
За формою організації подорожі та обслуговування			
- стаціонарний	- рухомий	- клубний	- хобі-туризм
- клубний	- туризм самообслуговування	- туризм готельного типу	

Крім зазначеного автор вказує, що туризм можна класифікувати за метою подорожі, спрямованістю туристичних потоків, масштабами охоплення територій, способами пересування та використання транспортних засобів, терміном поїздки, сезонністю, демографічним і соціальним складом учасників подорожі, ступенем організованості, принципами організації продажу туру та формою організації туристичного обслуговування.

Медичний туризм характеризується ознакою за метою подорожі, щодо його місця в інших класифікаційних ознаках наголосимо на наступному: по-перше, медичний туризм за формою організації є індивідуальним в більшості випадків, але в окремих випадках можливі і групові тури, якщо мова йде про певний вид послуг на який є попит (наприклад пересадка волосся); по-друге, медичний туризм за охопленням територій може мати різний характер, що залежить від специфіки медичної послуги, яку хоче отримати особа; по-третє, термін поїздки також залежить від медичної послуги та тривалості лікування, проте зазвичай це короткострокові тури; по-четверте, медичний туризм не залежить від сезонності; по-п'яте, за формою організації подорожі та обслуговування медичний туризм є стаціонарним.

Вітчизняна дослідниця М.В. Семенова пропонує правову класифікацію туризму, яка систематизована в таблиці 7.

Таблиця 7

Класифікація туризму за М.В. Семеновою [14]

За організаційними формами		
- міжнародний	- внутрішній	
За категорією осіб		
- дитячий	- молодіжний	- сімейний
- для осіб похилого віку	- для осіб з інвалідністю	
За соціально-культурними та професійними цілями		
- релігійний	- самодіяльний	- пригодницький
- культурно-пізнавальний	- професійно-діловий	
На підставі використання певних природних, виробничих та інших ресурсів		
- автомобільний	- екологічний	- сільський
- підводний	- гірський	- мисливський
За метою оздоровлення		
- спортивний	- лікувально-оздоровчий	

Авторський підхід до класифікації туризму базується на вітчизняному законодавстві, зокрема Законі «Про туризм», проте не зазначає власного підходу, виходячи із тих проблем та видів туризму, які виникли за останні десятиліття в Україні та світі. Щодо власне медичного туризму, то в зазначені класифікації його можна виділити в класифікаційній ознаці – за метою оздоровлення. Зазначена класифікація є досить вузькою та не в повній мірі характеризує його властивості.

Колесник О.О. визначає особливості формування класифікаційних ознак туризму як виду економічної діяльності, що представлена в табл. 8.

Таблиця 8

Класифікацію туризму за О.О. Колесник [5]

За напрямками			
- внутрішній	- міжнародний	- транзитний	
За метою діяльності			
- комерційний		- некомерційний	
За джерелами фінансування			
- за кошти туристів		- за рахунок соціальних фондів	
За способом організації			
- організований		- неорганізований	
За віком туристів			
- дитячий	- молодіжний	- середнього віку	- похилого віку
За формуванням грошових потоків			
- активний		- пасивний	
За метою відпочинку			
- пізнавальний	- діловий	- спортивний	
- лікувально-оздоровчий		- релаксаційний	
За кількістю учасників подорожі			
- індивідуальний		- груповий	- сімейний
За обсягом туристичних потоків			
- постійний		- літній	
- зимовий	- міжсезонний	- вихідного дня	- святковий
За способом розміщення			
- готельний		- неготельний	
За видом використовуваних ресурсів			
- гірський	- морський	- річковий	- лісовий

Досліджувана класифікація туризму має комплексний та системний характер та в повній мірі відображає властивості туризму, та специфіку туристичної діяльності як виду економічної діяльності суб'єктів господарювання. Звичайно, зміни в суспільних відносинах, визначають нові пріоритети та бажання населення, що визначає попит на нові види туризму.

Щодо медичного туризму, то дослідниця виділяє його за ознакою мети туризму в складі лікувально-оздоровчого. В свою чергу, характеризуючи інші ознаки класифікації туризму можна типізувати медичний туризм за сукупністю інших ознак, більшість з яких наведені в характеристиці та аналізу попередніх підходів до класифікації туризму (за напрямками, за способом організації, за віком, за кількістю учасників подорожі, за способом пересування, за обсягом туристичних потоків, за способом розміщення).

Колесник О.О. в своєму дослідженні також наводить специфічні ознаки класифікації туризму, щодо яких можна визначити властивості медичного туризму:

за метою діяльності. Дана ознака характеризує діяльність туристичних компаній. Медичний туризм є тим видом туризму, якому характерна як комерційна, так і не комерційна мета діяльності. Все залежить від видів медичних послуг, які планується отримати. Якщо мова йде, про пластичну хірургію, пересадку волосся та інші подібні послуги, то звісно мета буде комерційною. В окремих випадках мета може бути не комерційною, що характерно для України сьогодні в частині реабілітації військовослужбовців та цивільного населення, що постраждало в результаті російсько-української війни;

за джерелами фінансування дослідниця виділяє такі види туризму як: за кошти туристів та за кошти соціальних фондів. Питання, щодо фінансування медичного туризму за кошти туристів не виникає, але в Україні та багатьох країнах світу діють як державні програми, так і програми міжнародних фондів, благодійних фондів та інших джерел фінансування. Крім того, ряд закладів охорони здоров'я закордоном приймають військовослужбовців на безоплатній основі;

за формуванням грошових потоків. Дана ознака в більшій мірі характеризує діяльність туристичних компаній та організаторів таких турів. Щодо медичного туризму фінансові потоки можуть бути як активні, так і пасивні. Все залежить від мережі закладів охорони здоров'я, з якими співпрацюють агенти, напрямів (країни) та видів медичних послуг, які можуть бути отримані. Якщо організатори турів медичного туризму співпрацюють з різноманітними фондами та мають широке коло клієнтів та гарну репутацію, то фінансові потоки характеризують як активні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В статті досліджено класифікаційні ознаки та види туризму, що є передумовою для розробки багаторівневої класифікації туризму, з метою визначення в ній місця медичного туризму.

Література

1. Джинджоян В.В. Діяльність туристичних підприємств та класифікація туристичних програм. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 24. С. 49-53.
2. Кифяк В.Ф. Організація туризму. Чернівці: Книги-XXI, 2008. 344 с.
3. Ковешніков В.С., Ліфіренко О.С., Стукальська Н.М. Інноваційні види туризму. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №4. С. 38-44.
4. Ковешніков В.С., Ліфіренко О.С., Стукальська Н.М. Питання класифікації в сфері туризму. Економіка та держава. 2016. № 6. С. 29-31.
5. Колесник О.О. Формування класифікаційних ознак туризму в системі економічних

аспектів розвитку суспільства. Вісник ЖДТУ. 2009. № 1(47). С. 171-175.

6. Колосінська М.І. Підходи до класифікації видів та форм туризму Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. Випуск 9. С. 146-150.

7. Кузик С. Класифікація туристичної діяльності. Вісник Львівського університету. 2010. Вип. 38. С. 167-173.

8. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.

9. Марценюк Л.В. Розробка класифікації туристичних подорожей з використанням різних видів транспорту. Економіка та держава. 2016. № 4. С. 21-27.

10. Огієнко А. В. Видові ознаки класифікації туризму: регіональний аспект. Modern Economics. 2020. № 20(2020). С. 167-174.

11. Організація туризму : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. М. Перепелюк. Умань : Сочінський М.М., 2022. 128 с.

12. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. Х.: ХНАМГ, 2008. 541 с.

13. Романова А.А. Види туризму та їх класифікація у контексті сучасних тенденцій розвитку туристичної індустрії. Економіка і регіон. 2017. № 4 (65). С. 13-19.

14. Семенова М.В. Правова класифікація туризму та регулювання туристичної діяльності. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1(4). С. 82-89.

15. Спеціалізований туризм: навч. посіб. / Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. туризму та країнознавства. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. 173 с.

16. Lunt N., Smith R., Exworthy M., Green S., Horsfall D. and Mannion R. Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A scoping review. 2015. OECD On-Line Bookstore. URL: <https://www.oecd.org/els/healthsystems/48723982.pdf>.

References

1. Dzhyndzhoian V.V. Diialnist turystychnykh pidpriemstv ta klasyfikatsiia turystychnykh proqram. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2019. № 24. S. 49-53.

2. Kyfiak V.F. Orhanizatsiia turyzmu. Chernivtsi: Knyhy-KhKhI, 2008. 344 s.

3. Koveshnikov V.S., Lifirenko O.S., Stukalska N.M. Innovatsiini vydy turyzmu. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2016. №4. S. 38-44.

4. Koveshnikov V.S., Lifirenko O.S., Stukalska N.M. Pytannia klasyfikatsii v sferi turyzmu. Ekonomika ta derzhava. 2016. № 6. S. 29-31.

5. Kolesnyk O.O. Formuvannia klasyfikatsiinykh oznak turyzmu v systemi ekonomichnykh aspektiv rozvytku suspilstva. Visnyk ZhDTU. 2009. № 1(47). S. 171-175.

6. Kolosinska M.I. Pidkhody do klasyfikatsii vydiv ta form turyzmu Mykolaiivskiy natsionalnyi universytet imeni V.O. Sukhomlynskoho. 2016. Vypusk 9. S. 146-150.

7. Kuzyk S. Klasyfikatsiia turystychnoi diialnosti. Visnyk Lvivskoho universytetu. 2010. Vyp. 38. S. 167-173.

8. Malska M.P., Khudo V.V., Tsybukh B.I. Osnovy turystychnoho biznesu: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2004. 272 s.

9. Martseniuk L.V. Rozrobka klasyfikatsii turystychnykh podorozhei z vykorystanniam riznykh vydiv transportu. Ekonomika ta derzhava. 2016. № 4. S. 21-27.

10. Ohiienko A. V. Vydovi oznaky klasyfikatsii turyzmu: rehionalnyi aspekt. Modern Economics. 2020. № 20(2020). S. 167-174.

11. Orhanizatsiia turyzmu : navch. posib. / MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni

Pavla Tychyny ; uklad. O. M. Perepeliuk. Uman : Sochinskyi M.M., 2022. 128 s.

12. Orhanizatsiia turyzmu: pidruchnyk / I.M. Pysarevskyi, S.O. Pohasii, M.M. Pokolodna ta in.; za red. I.M. Pysarevskoho. Kh.: KhNAMH, 2008. 541 s.

13. Romanova A.A. Vydy turyzmu ta yikh klasyfikatsiia u konteksti suchasnykh tendentsii rozvytku turindustrii. Ekonomika i rehion. 2017. № 4 (65). S. 13-19.

14. Semenova M.V. Pravova klasyfikatsiia turyzmu ta rehuliuвання turystychnoi diialnosti. Pravo ta innovatsiine suspilstvo. 2015. № 1(4). S. 82-89.

15. Spetsializovanyi turyzm: navch. posib. / Donets. nats. un-t ekonomiky i torhivli im. M. Tuhan-Baranovskoho, kaf. turyzmu ta krainoznavstva. Kryvyi Rih: DonNUET, 2021. 173 s.

16. Lunt N., Smith R., Exworthy M., Green S., Horsfall D. and Mannion R. Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A scoping review. 2015. OECD On-Line Bookstore. URL: <https://www.oecd.org/els/healthsystems/48723982.pdf>.